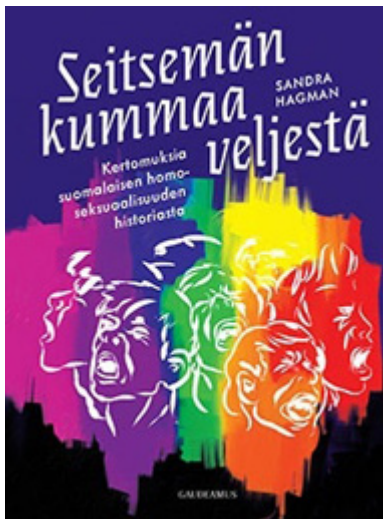

MIEHIMYKSIÄ HOMOSEKSUAALEIKSI

Miesten välisen intohimon käsitteellistäminen 1900-luvun Suomessa

Heidi Kurvinen

Sandra Hagman. 2016. *Seitsemän kummaa veljestä. Kertomuksia suomalaisen homoseksuaalisuuden historiasta.* Helsinki: Gaudeamus, 296 s.

Sandra Hagmanin homoseksuaalisuuden käsitteellistämisen historiaa valottava suomenkielinen tietokirja on erinomaisesti toteutettu popularisointi englanninkielisestä väitöstutkimuksesta. Teoksen punaisen langan muodostavat seitsemän eri aikoina elänyttä

miestä, joiden elämäntarinat sisältävät seksuaalista kanssakäymistä toisten miesten kanssa. Aleksis Kiven seitsemää veljestä mukailien Hagman on nimennyt tutkimansa miehet Juhaniksi, Tuomaaksi, Aapoksi, Simeoniksi, Timoksi, Lauriksi ja Eeroksi. Näiden miesten matkassa kertomus etenee 1900-luvun ensivuosisikymmeniltä aina nykypäivään asti.

Hagman tulkitsee veljesten elämää sekä kuulustelu- ja oikeudenkäyntipöytäkirjojen että lehtitekstien valossa. Hän rakentaa paikoin hyvinkin

sirpaleisista tiedoista ehyen tulkinnan vahvan kontekstualisoinnin avulla. Kerronnan edetessä mikrohistorialliset tapaustutkimukset laajenevatkin makrohistorialliseksi kertomukseksi suomalaisen homoseksuaalisuuskäsitteilyn muotoutumisesta. Samanaikaisesti Hagman nivoo tarkastelussaan seksuaalisuuden ja luokan yhteen pohtiessaan työväestön ja keskiluokan erilaisia tapoja ymmärtää ja käsitteellistää miesten välistä intohimoa. Hagman tarkastelee läpi kirjan kiinnostavasti myös kaupungin ja maaseudun välisiä eroja suhtautumisessa miesten välisiin suhteisiin.

Kirja on ammattitaitoisen historiantutkijan työtä, ja teoksen erityisenä ansiona onkin monisyinen pohdinta siitä, miten miesten välistä halua on 1900-luvun eri vuosikymmeninä Suomessa käsitteellistetty. Hagman tuntee erinomaisesti tutkimuskentän ja osaa sijoittaa aineistonsa myös kansainväliseen kehykseen. Käsitteellisellä tasolla miehimyksistä ja miesrakastajista edetään itsesaastuttajiin ja lopulta homoseksuaaleihin. Myös miesten välisen halun näyttämöt vaihtelevat maaseudun ahtaista asuintiloista kaupungissa sijainneisiin älymystökoteihin, sota-ajan korsuihin ja julkisiin käymälöihin.

Kertomus alkaa 1910-luvun pohjoissavolaisesta maaseutupitäjästä, jossa kyläläiset kääntyivät kansakoulunopettajana toiminutta Juhania vastaan.

SQS
1-2/2016

69

Pervosilmäys
Arvostelut

Heidi
Kurvinen

Merkillepantavaa on, että Juhanin käytös oli ollut kyläläisten tiedossa jo aikaisemmin, mutta vasta torpparikysymys synnytti avoimen konfliktin. 1900-luvun alun suomalaisella maaseudulla kyse ei ollutkaan yksinomaan seksuaalisuudesta vaan myös sosiaalisista eroista, jotka kärjistyivät Juhanin osallistuttua omassa pitäjässään torpparien häätöön.

Molemminpuoliseen tahtoon perustuneet miesten väliset suhteet eivät herättäneet yhteiskunnallista kiinnostusta myöskään 1920-luvun Kotkassa, jota Hagman käsittelee viinatrokarina tunnetun Tuomaan samansukupuolisesta haureudesta saaman tuomion kautta. Kaupunkilaismiesten keskuudessa miesten välisen himon ei myöskään ajateltu vielä kyseenalaistavan sitä harjoittaneiden miesten maskuliinisuutta. Homoseksuaalisuuden sijaan miesten välinen haureus näyttäytyi itsesaastutuksena, joka liitettiin liialliseen masturbaation harjoittamiseen.

Ensimmäisiä merkkejä homoseksuaalisuuden selkeästä ongelmallisuudesta alettiin nähdä 1930-luvulla, minkä Hagman osoittaa Aapon ja Simeonin tarinoiden avulla. Toiseen maailmansotaan asti etenkin työväenluokkaiset miehet suhtautuivat miesten väliseen himoon kuitenkin jokseenkin joustavasti. Vasta sotaolot vahvistivat jakoa meihin ja muihin, kuten Hagman kirjoittaa.

Toisen maailmansodan jälkeen suomalainen homoseksuaalisuuskäsitys nojasi entistä vahvemmin saksalaisen mallin mukaiseen ajatukseen viattomia ihmisiä viettelevistä homoseksuaaleista. Samanaikaisesti homoseksuaalisuus alettiin nähdä maskuliinisuuden vastakohtana, yhteiskuntarauhaa uhkaavana miesten feminiinisyysenä. Suomalainen homoseksuaalisuuskäsitys loittonikin sotien jälkeisinä jälleenrakennuksen vuosina entisestään muiden pohjoismaiden liberaalimmista näkemyksistä. Helsingin poliisin 1950-luvun alussa harjoittamaan valvontaan vaikuttivat kuitenkin myös tulossa olevat olympiakisat, kuten Hagman ansiokkaasti huomioi. Epäsosiaaliset ainekset haluttiin korjata kaduilta ennen kisavieraiden tuloa.

Hagmanin teoksessa 1950-luku näyttäytyykin suomalaisen homohistorian synkkänä vuosikymmenenä, jolloin samasukupuolisesta haureudesta annettiin enemmän tuomioita kuin muulloin.

Mielipideilmasto alkoi kuitenkin muuttua 1960-luvulla, jolloin yhteiskunnallisen keskustelun radikalisoituessa myös homoseksuaalisuus alettiin nähdä ihmisoikeuskysymyksenä. Suomi sai ensimmäiset homojulkikkisensa, joiden myötä homoseksuaalisuudesta tuli osa viihteellistä julkisuutta aikaisemman uhkakuvakirjoittelun painuessa vähitellen taka-alalle. Teoksen viimeisessä luvussa Hagman liikkuu tarkastelussaan aina nykypäivään asti.

Kokonaisuutena Hagmanin kirja on erittäin ansiokas ja tervetullut tietoteos miesten välisten suhteiden käsitteellistämisen historiasta Suomessa. Tutkija olisi voinut kuitenkin pohtia olisiko joukkoelämäkerrallinen tutkimusote auttanut syventämään analyysiä. Nyt seitsemän kumman veljeksen tarinoin liittyvä laajempi, miesten välisestä seksuaalisesta kanssakäymisestä tuomittu miesjoukko kulkee kertomuksessa mukana, mutta Hagmanin siihen tekemät viittaukset jäävät paikoin hieman pinnallisiksi. Itse valittujen tapausten käsittelyssä Hagman liikkuu paitsi mikrohistorian myös elämäkerrallisen tutkimuksen rajapinnalla, vaikka sijoittaa tutkimuksensa vain ensimmäisen alaan.

Toinen kriittisempi huomio liittyy Hagmanin tapaan käyttää lehtiaineistoa. Mediahistorioitsijana olisin itse kaivannut hieman kriittisempää otetta niiden käyttöön. Etenkin kirjan viimeisessä luvussa käsitelty Eeron tarina olisi hyötynyt käytetyn lähdeyyppin eli iltapäivälehdien ominaispiirteiden huomioimisesta. Samanaikaisesti tapaus olisi tarjonnut mahdollisuuden pohtia toimittajien toimintatapojen eettisyyttä. Laurin tarinassa 1950-luvun *Kalle*-lehden julkaisukäytäntöjen tarkempi erittely olisi puolestaan tuonut kaivattua lisävaloa käytettyyn aineistoon. Nyt lukija ajattelee mitä todennäköisimmin myöhemmin samalla nimellä julkaistua pornolehteä,

vaikka 1950-luvulla julkaistu *Kalle* oli lajityypiltään vielä lähempänä yleisaikakauslehteä.

Hagmanin kerronta on läpi teoksen sujuvaa ja kirjan kustannustoimitus on tehty ilahduttavan huolellisesti. Teoksen loppupuolella kirjoittaja sortuu hieman toistamaan itseään, mutta pääsääntöisesti kerronta etenee jouhevasti. Hagmanin tekstin lomassa esittämät retoriset kysymykset ovat paikoin hieman kärjistäviä, mutta sopivat tietokirjan tyyliin. Viimeinen luku on kirjan sekavin, mutta aivan teoksen lopussa Hagman onnistuu punomaan kaikkien veljesten tarinat kauniisti yhteen:

Mitähän olisivat juhlahumusta ajatelleet muut veljeksistä: opettaja-Juhani, punainen Tuomas tai intellektuelli Aapo? Olisiko hengittänyt vapautuneemmin reppana-Simeoni, väpeli-Timo tai kaksoiselämää elänyt Lauri? Niin pitkä matka oli tähän käyty. Moni oli elänyt salassa, moni oli muuttanut Ruotsiin, niin moni oli tiellään murtunut. Toisaalta jännityksen kihelmöinti, pimeiden puistojen salainen kiihko oli sekin laantunut. Poikkeavasta oli tullut tavallista. (s. 271)